

بیت

مکتب فلسفی ملاصدرا

علی لریستانی

عضو مرکز مطالعات راهبردی
حوزه و انقلاب اسلامی

MMHE.IR

مکتب فلسفی ملاصدرا

فلسفه و علوم عقلی‌ای در اسلام مورد نظر و مورد قبول است که انسان را از پایین‌ترین درجات، به بالاترین درجات برساند؛ یعنی فلسفه برای نزدیک شدن به خدا و پیدا کردن یک معرفتِ درست از حقایق عالم وجود است. [۱] اگر علم منحصر در خود علم گردد، تبدیل به حجابی می‌شود که مانع از رشد و کمال انسان خواهد بود و چنانچه می‌دانیم، انسان خلق گشته است تا به کمال برسد و آن کمال تام انسان عبارت است از «فنا فی الله».

صدرالدین محمد بن ابراهیم شیرازی

تعدد فیلسوفان و نظرات آنها نشان از تکثر افکار دارد و فکر هر فیلسوف، امتدادی دارد که تبدیل به یک جریان در طول تاریخ گشته است؛ از فیلسوفان غربی چون کانت و هگل تا فیلسوفان شرقی و مسلمان چون بوعلی سینا و شیخ اشراق. در میان این فیلسوفان، شخصی همچون خورشید می‌درخشد، شخصی که توانست میان عقل و نقل، عرفان و فلسفه، شهود و تفکر، رابطه ایجاد کند و آنان را با یکدیگر تلفیق نماید و مکتبی یگانه مبتنی بر عقل و مطابق با قرآن به نام «حکمت متعالیه» پدید آورد. مکتب فلسفی‌ای که تا به امروز در تمامی حوزه‌ها و دانشگاه‌های جهان، از آن سخن به میان آورده می‌شود و به بزرگی یاد می‌گردد. این فیلسوف بزرگ، صدرالدین محمد بن ابراهیم شیرازی نام دارد که به ملاصدرا مشهور است.

روبرویی با مانع

ملاصدرا این‌گونه بیان می‌کند که در دوران نوجوانی‌اش، تمامی کتب فیلسوفان و حکمای گذشته را مطالعه کرده و اسرار و رازهای نهفته درون آنها را فراگرفته است؛ اما در ادامه زندگی، به این مقدار اکتفا نکرده و پا را فراتر نهاده و کتابی را تألیف می‌نماید؛ کتابی که محتوای آن عبارت است از خلاصه آرای مشائیان، برگزیده ادواق اشراقیان به همراه مطالبی از دیگر کتب اهل فن و همچنین نکاتی که هیچ از علمای عصر، همتای آن را ذکر نکرده بودند. با این حال، ملاصدرا با مانعی روبرو می‌گردد،

مانعی که در تمامی زمان‌ها وجود داشته است و بسیاری از بزرگان با آن مانع که «جاهلیت» نام دارد، مبارزه کرده‌اند: «من گرفتار مردمی گشته‌ام که تفکر در امور ربّانی و اندیشیدن در آیات سبحانی را بدعت می‌شمارند و مخالفت با مردم عادی و فرومایگان را گمراهی و مکر پندارند. این مردم، دانشمندان و عرفان و برگزیدگان امت را مردود شمرده و خوار می‌دارند؛ از این رو هر کس که در مرداب جهل و کودنی بیشتری فرورفته و از نور علوم معقول و منقول

عاری‌تر است، به اوج قبول و اقبال پیوسته و در نظر دنیاداران داناتر و شایسته‌تر است.» [۲]

نگاشتن کتاب

ملاصدرا حرکت کمالی خود را متوقف نساخت، راه را ادامه داد و به کهک در شهر قم آمد. او چنین بیان می‌کند: «به واسطه دشمنی زمان و عدم یاری دوران، مرا خاموشی فطرت و خشکی طبیعت به پناهگاهی استوار کشاند.» [۳]

او برای مدتی طولانی رو به عبادت خداوند می‌آورد و از او که سبب‌ساز و قادر حقیقی است، کمک می‌طلبد؛ خداوند به ملاصدرا عنایت و لطف می‌نماید و او اسرار و رازها و رموزی را می‌یابد که تاکنون نیافته بود و آنچه را با برهان می‌دانست، پس از لطف خداوند به همراه اسرار الهی دیگر و حقایق ربانی و ودایع لاهوتی، به شهود و عیان می‌یابد. پس از این مرحله است که ملاصدرا رو به نگاشتن کتابی می‌کند، کتابی که امروز، ما آن کتاب را به نام اسفار اربعه می‌شناسیم. [۴]

صدرالمتألهین پس از گذراندن دوران عبادت و مکاشفاتش، بیان می‌دارد که اندیشه‌ام را به کار گرفتم و معلومات پراکنده‌ام را جمع ساخته و از خداوند عاجزانه درخواست کردم که سنگینی راه را تبدیل به سبکی کرده و سینه‌اش را برای به پایان رساندن این راه فراخ سازد. ملاصدرا با خود این چنین می‌گوید: «اکنون هنگام کوشیدن و آغاز به کار و بیان اصولی است که از آنها شاخه و فرع‌هایی استنباط خواهد شد. کتابی خواهم نگاشت و حکمت ربّانی را برای طالبان اسرار حضرت جمال و جلال بیان خواهم ساخت؛ به نوعی که گویی حق در آن به نوری که موجب ظهور است، تجلّی کرده و نزدیک است که بدان هر راز پنهان و پوشیده، کشف گردد.» [۵]

امتداد فلسفه ملاصدرا و انقلاب اسلامی

و بدین صورت مکتب فلسفی نوینی بر پایه عقل و نقل و شهود، پایه‌گذاری می‌گردد. مکتبی که انسان را به خداوند متصل می‌سازد؛ مکتبی که به مثابه چهارچوبی برای انقلاب است و معمار بزرگ انقلاب، امام خمینی کبیر با بسط همین مکتب فلسفی، قدم در راه اصلاح جامعه می‌نهد. مکتب فلسفی‌ای که هسته اصلی آن را الله تشکیل می‌دهد و هدف غایی انسان را، الله معرفی می‌نماید. همان مکتبی که امام خامنه‌ای شهید آن را تأیید کرده و راه ملاصدرا و فلسفه آن را صحیح می‌داند. [۶] مکتب فلسفی‌ای که در امتداد آن، مقاومت و مبارزه با ظالمان و مستکبران، معیت الهی و پیروزی جبهه حق بر باطل، بیان می‌گردد.

نویسنده: علی لرستانی؛

عضو مرکز مطالعات راهبردی حوزه و انقلاب اسلامی

منابع:

- [۱] امام خامنه‌ای: ۱۳۸۹/۰۲/۲۹.
- [۲] مقدمه اسفار، جلد اول، صفحه ۱۲.
- [۳] مقدمه اسفار، جلد اول، صفحه ۱۵.
- [۴] این کوه معلوماتی که ایشان (ملاصدرا) در اسفار ریخته، از پای حوزه درسی درنیامده است؛ بلکه از طریق خلوت و انزوا و تعبد و دل‌دادن به خدا و کسب فیض از پروردگار حاصل شده است ۱۳۷۴/۱۴/۱۱.
- [۵] مقدمه اسفار، جلد اول، صفحه ۱۷.
- [۶] امام خامنه‌ای ۱۳۸۹/۰۲/۲۹.